

Leerlingen b

Nieuwe vormen van leren – zoals die van Iederwijs, waarbij leerlingen zich ontwikkelen tot zelfbewuste en creatieve personen, die initiatief nemen, goed kunnen samenwerken, weten waar ze kennis kunnen vinden, snel kunnen leren, en betekenis aan hun leven willen geven door vanuit hun unieke talenten bij te dragen aan de maatschappij – wat vraagt dat van de professionaliteit van begeleiders?



Marja de Vries

at vragen nieuwe vormen van leren en onderwijs zoals Iederwijs van een goede begeleider en wat is het verschil met een gewone leerkracht? Bas Rosenbrand, een van de initiatiefnemers en begeleiders van de Iederwijs-school in Lopik, zegt dat dit in het begin – ruim zes jaar geleden – ook voor hen een boeiende vraag was.

Zoals ik in mijn artikel 'Leren met gevoel' (Educare 2008-4) al aangaf, hebben de begeleiders van Iederwijs-Lopik op basis van hun ervaring hier veel waardevolle inzichten opgedaan.

Al snel was het voor hen duidelijk dat, wanneer je kinderen wilt ondersteunen om zelf bewust te zijn en wilt helpen om zicht te krijgen op vragen, zoals 'Wie ben ik?' en 'Wat wil ik met mijn leven?', enthousiasme alleen niet genoeg is. Bij het proces om voortdurend met elkaar te onderzoeken en te ontdekken wat de kinderen nodig hebben, hoe kinderen in vrijheid kunnen leren, wat werkt en wat niet, en hoe er tegelijkertijd een respectvolle cultuur kan ontstaan waarin ieder zich gezien, gehoord en begrepen voelt, komt veel meer kijken.

Een andere houding

Op veel verschillende niveaus bleek steeds opnieuw te gelden dat als je iets van kinderen wilt, je het eerst zelf moet doen. Dat geldt bij bijvoorbeeld samen opruimen, maar het betreft vooral de houding waarmee de begeleiders in het leven staan. In essentie gaat het bij deze nieuwe vormen van leren dan ook niet om het wel of niet kunnen toepassen van een nieuwe theorie, methode of manier van lesgeven. De ondersteuning van het leerproces en de onvoorwaardelijke acceptatie van alle kinderen als de prachtige unieke personen die ze zijn, vraagt om begeleiders die zelf ook authentieke, zelfbewuste en integere personen zijn; die in staat zijn tot open communicatie op basis

van gelijkwaardigheid; en die zelf ook graag willen leren. "Het doet bovendien een groot beroep op het kunnen kijken naar jezelf, want de dingen verlopen niet zoals je dat gewend zou zijn," legt Bas uit. "Vaardigheden die je als leerkracht nodig had, heb je hier vaak niet meer nodig. Andere aspecten kun je juist weer wel gebruiken maar ze krijgen een andere invulling. Soms is het handig om geen onderwijsachtergrond te hebben, omdat je zonder vooringenomen standpunt veel meer open kunt staan voor wat de kinderen aangeven. Soms is het juist heel handig om kennis te hebben van verschillende methodes en didactieken, want omdat ieder kind uniek is en op een eigen manier leert, past daar ook een eigen didactiek bij.

Een divers samengesteld team kan elkaar hierbij goed aanvullen, want behalve dat de kinderen allemaal uniek zijn, zijn ook de begeleiders allemaal uniek. Iedereen is verschillend, heeft andere interesses, ideeën, invalshoeken, leeftijden, culturele achtergronden en capaciteiten. Door alle verschillen te accepteren en tegelijkertijd een houding te hebben om naar elkaar te willen luisteren, worden de verschillen een verrijking van elkaar en bieden ze een zeer rijke omgeving vol mogelijkheden, waarbij iedereen leraar én leerling is."

Besluitvormingsproces

Voor afstemmend lesgeven is bovendien een cultuur van zorg en aandacht erg belangrijk. Om zo'n leeromgeving te scheppen, is het belangrijk dat je dat als begeleiders zelf uitstraalt.

De aandacht en de kwaliteit waarmee begeleiders in staat zijn om in het hier en nu aanwezig te zijn, is voorwaarde voor een sfeer waarin iedereen zich gezien, gehoord en begrepen voelt, en de ander kan zien, horen en begrijpen. Bovendien vraagt een dergelijke respectvolle cultuur om een proces van besluitvorming dat daarmee in overeenstemming is. Een hiërarchisch systeem werkt hierbij niet, en een democratisch systeem waarin de meerderheid beslist voldoet niet, omdat daarbij de wensen van de minderheid over het hoofd worden gezien.

Op Iederwijs-Lopik hebben ze inmiddels veel ervaring met een ander proces van besluitvorming waaraan iedereen die dat wil – dus zowel begeleiders als de kinderen die dat willen – deelnemen en waarbij er pas een besluit ligt als niemand fundamenteel

Marja de Vries is auteur van *De Hele Olifant in Beeld* (2007, Ankh-Hermes). Zij houdt zich bezig met transformatie van leren en onderwijs, opdat onderwijs meer in lijn is met wie we in essentie zijn. Zie www.marjadevries.nl

n begeleiden:

authentiek en onvoorwaardelijk



Leren blijkt in essentie een kwestie van relatie

bezwaar heeft. Hierdoor is er een sfeer ontstaan waarin echt naar elkaar geluisterd kan worden, ieders inzichten meegenomen worden en er werkelijke oplossingen komen, die door iedereen gedragen worden. "We gebruiken ons gevoel in onze besluitvorming", legt Bas uit. "We lossen conflicten op door invoelend luisteren, we luisteren naar wat ons gevoel te zeggen heeft als we voor een keuze staan. Voelen is voor ons een manier om waar te nemen wat er gebeurt, waar spanningen zijn, waar rust heerst of om te kijken of we wel of niet iets moeten ondernemen." Pas in een dergelijke cultuur van zorg en aandacht is het mogelijk om werkelijk in contact te zijn met de kinderen en kunnen de lessen op maat precies aangepast zijn aan de leervraag en de behoefte van een kind op een bepaald moment.

Zelfreflectie

Een ander aspect bij deze nieuwe vormen van leren is dat iedere begeleider ook zelf wil leren en groeien en daarom bereid is tot zelfreflectie. "Dat is een basis-

voorwaarde voor het ontstaan van een sterk team dat goed op elkaar afgestemd is en blijft. Dan ben je één geheel en dat wordt gelijk gevoeld!" vertelt Bas. Tegelijk ben je dan als team in staat om flexibel mee te bewegen met alle veranderingen. Daarnaast is de bereidheid tot zelfreflectie essentieel voor begeleiders om steeds opnieuw inzicht te krijgen in vragen als: 'Hoe verhoud ik mij tot een kind?' 'Wat hoort bij mij, en wat is van het kind?'

Hoe meer een begeleider in contact is met zijn of haar gevoel, des te meer is hij of zij in contact met zichzelf én met wat er op dat moment is. Op basis van vertrouwen, liefdevolle aandacht en zelfreflectie kunnen relaties bestaan uit echt contact en kunnen collega's en leerlingen elkaar zien, horen en begrijpen. Dat maakt het mogelijk om op basis van gelijkwaardigheid kinderen te ondersteunen en te begeleiden en om samen permanent te leren, groeien en ontwikkelen.

Onbewust effect

Het belang van de bereidheid tot zelfreflectie sluit aan bij nieuwe inzichten in leren, waaruit duidelijk wordt dat leren veel meer is dan het overdragen van kennis. Het nieuwe inzicht is dat leren een natuurlijk proces is en iets wat we allemaal voortdurend doen. In feite kunnen we niet niet-leren. We leren kinderen niet alleen wat we doen en wat we bewust met hen communiceren, maar ook wat we niet doen en onbewust met hen communiceren.

Dat laatste gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van onbewuste overtuigingen. En het gebeurt ook wan-

Onvoorwaardelijk onderwijs

Kinderen die een innerlijk gevoel van eigenwaarde hebben, zijn eerder geneigd om een mislukking te zien als slechts een tegenvaller: ze zien het als een probleem dat vraagt om een oplossing. De beste indicatie dat kinderen een innerlijk gevoel van eigenwaarde hebben en in staat zijn om zichzelf te accepteren als waardevolle en vaardige mensen, is de mate waarin ze onvoorwaardelijk door anderen geaccepteerd zijn, schrijft de Amerikaanse auteur van vele boeken over onderwijs Alfie Kohn in zijn artikel 'Unconditional Teaching'. Onvoorwaardelijke acceptatie is wat kinderen nodig hebben om te kunnen floreren, zowel thuis in de vorm van onvoorwaardelijk opvoeden, als op school in de vorm van onvoorwaardelijk onderwijs. Onvoorwaardelijk onderwijs heeft meer kans om de situatie te creëren waarin kinderen goed kunnen presteren. Onderzoek heeft namelijk aangetoond, dat leerlingen die zich onvoorwaardelijk geaccepteerd weten, vaker echt geïnteresseerd zijn in leren en meer genieten van intellectuele uitdagingen, terwijl onzekere leerlingen het vaker doen omdat het moet en liever gemakkelijke opdrachten hebben, waarbij ze weten dat het ze zal lukken.

'Unconditional Teaching', door Alfie Kohn in Educational Leadership, sept. 2005; ook te lezen op <http://www.alfiekohn.org/articles.htm#null>





neer dat wat we zeggen niet overeenkomt met wat we doen, en in de vorm van de subtielere effecten van de cultuur van een onderwijssysteem.

Bas geeft hier een voorbeeld van: "Lezen is belangrijk, ieder kind wil dat ook leren, want je hebt het nodig in de maatschappij. Maar als je moet leren lezen, dan leer je ook dat iemand anders je mag dwingen om iets te leren. Dat doet iets met je eigenwaarde en zelfrespect. Je krijgt de inprenting mee dat je vooral moet luisteren naar wat de volwassene zegt en dat je geen eigen stem hebt."

Generatie Einstein

Het begeleiden van leerlingen tot zelfbewuste en creatieve personen vraagt om een ruimer perspectief op wie we zijn en wat kinderen kunnen. Dan wordt zichtbaar, dat de hedendaagse kinderen niet oppervlakkig en onverschillig zijn, maar juist geïnteresseerd en vol passie; dat ze niet wachten tot iemand hen vertelt hoe het moet, maar ontdekken, onderzoeken en leren in netwerken, iedereen respecteren die authentiek en oprecht is en zich als een vis in het water voelen temidden van alle beschikbare informatie.

Generatie Einstein,, Jeroen Boschma

Leren blijkt in essentie een kwestie van relatie. Ook sociale vorming kan daarom niet los gezien worden van de context. "Hoe kun je leren om op een respectvolle manier met elkaar om te gaan als er niet op een respectvolle manier met jou wordt omgegaan?" Om echt informatie te kunnen opnemen moet je kunnen open staan. Dwang of verplichting hoort daar niet bij. Met onze bereidheid elkaar zo te behandelen als we zelf graag behandeld willen worden, blijft de energie stromen en krijgen alle relaties de vorm van een uitwisseling en gaat het leren veel effectiever.

Persoonlijke transformatie

Tot slot is het, bij het ondersteunen van kinderen in het proces om zicht te krijgen op vragen als 'Wie ben ik?' en 'Wat wil ik met mijn leven?', belangrijk dat begeleiders zelf ook inzicht hebben in wat hen zelf werkelijk beweegt en inspireert en wat hun kwaliteiten en behoeftes zijn. Daarom begint de transformatie van leren en onderwijs in feite bij de bereidheid van de begeleiders tot een persoonlijke transformatie, zodat ze in contact zijn met wie ze in essentie zijn en met een gevoel voor doel, betekenis en richting in hun leven. ◀

Meer weten?

Iederwijs-Lopik

www.iederwijslopik.nl

Verder:

Magical Parent – Magical Child,

the Optimum Learning

Relationship, Michael Mendizza &

Joseph Chilton Pearce, 2003, In-

Joy Publications, Nevada-City,

Ca; zie www.ttfuture.org

Generatie Einstein; slimmer, snel-

ler en socialer. Communiceren

met jongeren van de 21e eeuw,

Jeroen Boschma en Inez Groen,

2006, Pearson Education,

Amsterdam.